

N:o 60.

Ank. till Riksd. kansli den 28 april 1894, kl. 12 midd.

Utlåtande i anledning af väckta motioner dels om ändring af 7 kap. 3 § strafflagen, dels ock om förklaring af samma paragraf.

Till lagutskottets handläggning hafva hänvisats tre inom Andra Kammaren väckta motioner, en af herr *Hedin*, en af herr *J. M. Erikson* och en af herr *E. J. Ekman*, om dels ändring, dels förklaring af 7 kap. 3 § strafflagen.

Nämnda lagrum är af följande lydelse:

»Idkar någon å sön- eller högtidsdag emellan klockan sex om morgonen och klockan nio om aftonen, handtverk eller annat arbete, som uppskof tåla kan: straffes med böter högst tjugo riksdaler, utan det sker till egen eller annans nödtorft. Lag samma vare, om kramlåda eller annan dylik bod å sådan sabbatstid till salu öppnas.»

I samtliga tre ifrågavarande motioner afses sista punkten af detta stadgande.

I motionen n:o 107 anför herr *Hedin*:

»Användningen i en strafflagstext af ordet »kramlåda» syntes gifva vid handen, att det allmänna föreställningssättet vid detsamma fäste en åtminstone någorlunda bestämd betydelse. Så vore dock, åtminstone numera, ingalunda förhållandet, och det torde ej på länge ha varit fallet, kanske ej ens, när strafflagen skrefs. I sjelfva verket hade ordet »kramlåda» för länge sedan så försvunnit ur det vanliga språk-

bruket, att man näppeligen någonsin hörde det, utom vid tillämpning af ifrågavarande lagrum eller vid tvist om dess rätta mening. Det torde därför ej kunna bestridas, att ett sådant uttryck användt i en lagtext, som ej förklarade dess betydelse, vore i hög grad olämpligt. Det vore också för Riksdagen väl bekant, att rätta betydelsen af ordet »kramlåda eller annan dylik bod» vore föremål för mycken ovisshet, och ett nytt exempel härpå vore anledningen till ifrågavarande motion.

I lagutskottets utlåtande n:o 15 vid 1893 års riksdag påpekades, att anledningen, hvarför lagutskottet vid 1862—1863 års riksdag föreslog och rikets ständer godkände tillägget af ordet »dylik» framför »bod» i den af Kongl. Maj:t föreslagna lydelsen af 3 § i 7 kap. af nya strafflagen, var den, att sådana försäljningsställen, som brödbodar, mjölkmagasiner, sockerbagerier och andra dylika butiker, hvaruti en handel drefves, som till rörelsens omfång och art ingalunda vore jemförlig med den, som idkades i egentliga kramlådor, ofta hölles öppna å sabbat, utan att, såvidt utskottet förspott, någon förargelse derigenom åstadkommes. Förändringens syfte hade således varit att från strafflagens förbud mot öppenhallande å sön- eller högtidsdag *undantaga* nyss angifna slag af försäljningsställen.

Nu hade emellertid inträffat, att i hufvudstaden ett stort antal »diversehandlande», hvilkas affärer i väsentlig mån fölle under den undantagskategori, som 1862—1863 års riksdag ville uppställa, drabbats af åtal och blifvit fällda till böter för öfverträdelse af förbudet mot öppenhallande å sön- eller högtidsdag af »kramlåda eller annan dylik bod».

Men icke nog dermed: dessa talrika åtal hade (med ett enda undantag) endast träffat diversehandlande — dock ej alla — inom två församlingar, medan deras yrkeskamrater inom öfriga församlingar *icke* antastats af åklagaremagten, ehuru de senare icke mindre än de förra idkat söndagshandel.

Det syntes motionären vara lagstiftarens pligt att afhjelpa den rättsosäkerhet, hvarom dessa förhållanden vittnade.

Det vore emellertid synnerligen vanskligt att åstadkomma det önskvärda förtydligandet af 7 kap. 3 § strafflagen medelst en kortfattad bestämmelse, som, med bibehållande af den nuvarande paragrafens hufvudsyfte, derjemte tillräckligt fullständigt och klart angäfve de undantag från regeln, hvilka kunde finnas böra medgifvas. Lämpligare syntes det låta sig göra, att uti en särskild lag, till hvilken strafflagen hänvisade, förtydliga regeln i nämnda lagrum genom uppräknande af de undantag i afseende å vissa slag af varor, som under viss del af sabbatstiden skulle få försälas. Och då det måhända icke vore nöd-

vändigt, att i detta hänseende *alldeles* enahanda bestämmelser gälde inom samtliga kommuner, kunde det äfven med något skäl ifrågasättas, om ej i en sådan särskild lag åt kommunalmyndigheterna borde medgifvas rätt att, inom vissa gränser, närmare bestämma om undantagen från regeln.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer motionären, det Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes låta utarbета och för nästkommande Riksdag framlägga förslag

dels till ändrad lydelse af 7 kap. 3 § strafflagen af ungefär följande innehåll:

»Idkar — — — — nödtorft. Lag samma vare, om i bod eller annat dermed jemförligt försäljningsställe handel å sabbatstid idkas med andra varor eller å andra timmar än i särskild af Kongl. Maj:t och Riksdagen stiftad lag är medgifvet»,

dels till särskilda lagbestämmelser, hvartill den sålunda ändrade föreskriften i strafflagen komme att hänvisa.

Det torde icke kunna förnekas, att ordet »kramlåda» — om det också vid nu gällande strafflags tillkomst haft en otvetydig betydelse — numera icke hör till dem, som förekomma i det gängse språket, och att till följd häraf såväl den stora allmänheten, som särskildt de, hvilka hafva att ställa sig ifrågavarande lagbud till efterrättelse, hafva svårt att rätt tyda lagens uttryck »kramlåda eller annan dylik bod». Det är också utskottet väl bekant, att dessa ord tolkats olika af olika domstolar. Då lagrummet i fråga således synes tarfva ett förtydligande i det af motionären ifrågasatta hänseende, hemställer utskottet, som emellertid i frågans nuvarande skede ansér sig icke böra tillstyrka Riksdagen afgifva ett bestämdt uttalande i ämnet,

1:o) att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville taga under öfvervägande, huruvida nu gällande stadgande i 7 kap. 3 § strafflagen angående förbud mot handel i kramlåda eller annan dylik bod under sabbatstid må kunna ersättas eller förtydligas genom närmare bestämmelse om beskaffenheten af de försäljningsställena, som under sådan tid, dock ej under gudstjenst, må hållas öppna, samt

derest Kongl. Maj:t skulle finna sådant lämpligt, låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag i nämnda syfte.

I motionen n:o 97 anför herr *J. M. Erikson*:

Stadgandet, att »kramlåda eller annan dylik bod» icke finge å sabbatsdag mellan klockan sex om morgonen och nio om aftonen till salu öppnas, hvarmed uppenbarligen åsyftades att främja helighållandet af sabbaten och tillförsäkra handelsidkare en välbehöflig söndagshvila, vore ur flera synpunkter berättigadt.

Men de ordalag lagstiftaren valt hade i tillämpningen visat sig icke nog tydliga, hvilket framginge deraf, att de af ordningsmagten på olika ställen uppfattats olika, i det att en del ansett, att sådana försäljningsställen, å hvilka matvaror hölles till salu, icke kunde hänföras till »kramlåda eller annan dylik bod», utan att handel med nämnda varor snarare hörde till det arbete, »som sker till egen eller annans nödtorft» och hvilket enligt samma paragraf finge betraktas såsom jemväl å sön- och helgdag tillåtet, då deremot andra vore af motsatt åsigt. Denna olika uppfattning af lagens mening hade i Stockholm framkallat ett oeffterrättighetstillstånd, då af två nära intill hvarandra men likväl inom olika polisdistrikt belägna matvarubodar den ena finge hållas öppen hela söndagen, med undantag af de timmar, under hvilka allmän gudstjenst påginge, men den andra måste vara stängd hela dagen, allt efter som poliskommissarierna i de olika distrikten ansåge att lagens föreskrift borde uppfattas. Äfven i landsortsstäderna egde ett liknande förhållande rum i så måtto, att i somliga af dessa städer lagen tillämpades på ett sätt och i andra på ett annat, så att hvad som i den ena staden vore förbjudet kunde, under för öfrigt lika omständigheter, i den andra vara tillåtet.

På det att denna oegentlighet måtte blifva afhjelpat och då det vore motionärens öfvertygelse, att de olägenheter, som understundom förmenades skola blifva en följd af bestämdt förbud för all söndags-handel, med god vilja kunde undanrödjas äfven i fråga om matvaror, såsom utlandets, bland annat Englands, exempel gäfve vid handen, vore önskligt, att sådant förbud måtte komma till stånd.

Då det likväl, i synnerhet i hufvudstaden, skulle möta många svårigheter att med ens införa ett sådant förbud hvad beträffade de lifs-

förnödenheter, hvilka man ansåge böra dag för dag tillhandahållas allmänheten, nemligen bröd, mjölk och grädde, torde det för närvarande vara nödigt att med afseende å dessa göra det undantag, att de finge hållas till salu på morgonen före början af allmän högmessogudstjenst.

Med stöd häraf hemställer motionären,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådan ändring af § 3 i kap. 7 af gällande strafflag, att handel i bod må å sön- och högtidsdag vara förbjuden, dock med den inskränkning, att här ofvan angifna lifsförnödenheter må kunna under den tid på morgonen, som föregår allmän högmessogudstjenst, till salu hållas.

Uti motionen n:o 46 har herr *E. J. Ekman* väckt förslag om förklaring af ifrågavarande lagrum.

Sedan motionären till en början erinrat derom, att genom Kongl. förklaringen den 9 juni 1893 Kongl. Maj:t i öfverensstämmelse med 1893 års Riksdags beslut, lemnat den förklaring af samma lagrum, att med »kramlåda eller annan dylik bod» jemväl afses bod der tobak, eller hvad deraf är förfärdigadt, hålles till salu, fortsätter motionären:

Genom detta tillägg till ofvannämnda lag hade all handel med tobaksvaror i så kallade cigarrbodar blifvit förbjuden från klockan 6 på morgonen till klockan 9 på aftonen sön- och högtidsdagar. Detta stadgande i och för sig sjelf syntes ock hafva helsats med belåtenhet af cigarrhandlarne sjelfva, synnerligen emedan biträdena i cigarraffärerna derigenom vunnit en välbehöffig hvilodag.

Men den erfarenhet, man redan vunnit, visar tydligt nödvändigheten af att fortgå med lagstiftningsarbetet på detta område, tilldess man kommit derhän, att lika lag blefve gällande för alla, som befatta sig med försäljning af tobaksvaror, så att intet undantag gjordes för några enskilda till skada för de öfriga. Endast på sådant sätt kunde aktning för lag och rätt upprätthållas.

Det hade visat sig, att efter tillämpningen af kongl. förklaringen af den 9 juni 1893 cigarrhandeln under sön- och högtidsdagar väsentligen tilltagit på restauranter, schweizerier, kaféer, rakstugor med flera

dylika ställen, hvarförutom man sökt kringgå lagen på allehanda sätt till förfång för dem, som hade handel med tobaksvaror till sitt lagliga yrke. Förbrukarne af cigarrer och cigarretter behöfde alls icke på lördagen i cigarrbodarne förse sig med det behöfliga förrådet af dessa artiklar, ty de finge sina behof fullkomligt tillfredsställda på söndagarna, ehuru cigarrbutikerna då vore stängda. Och det hjälpte icke, att de så kallade kioskerna vid de större restauranterna eller schweizerierna äfven träffats af nämnda kongl. förklaring, ty försäljningen bedrefves i så mycket större skala inne i sjelfva serveringslokalerna både till gäster och icke gäster. Och den försäljningen ansåge myndigheterna sig icke kunna hindra.

Ett exempel kunde tjena till belysning häraf. Sedan kongl. förklaringen af den 9 juni 1893 utkommit, hvarigenom cigarrbutikerna stängdes under sön- och högtidsdagar, hade ett kafé i Stockholm medelst skyltar tillkännagifvit, att cigarrer såldes der till fabrikspris. Denna försäljning hade egt rum både hvardagar och sön- och högtidsdagar. Då innehafvarinnan af nämnda kafé härför lagfördes, hade hon inför polisdomstolen härstädes den 27 juli 1893 erkänt riktigheten af de gjorda angifvelserna. Hon hade erkänt, att hon icke gjort någon anmälan om idkande af handel med cigarrer och att hon plägat sälja cigarrer jemväl till andra personer än dem, som å restauranten intogo förtäring. Vidare hade hon erkänt, att biträdena hvarje månad fingo ett visst antal cigarrer sig tillräknade, hvilka de plägade förvara i skilda skåp, samt att å restauranten funnos cigarrpåsar, försedda med tryckt uppgift, hvarest cigarrerna blifvit köpta. Åklagaren hade visserligen yrkat ansvar på henne härför, men polisdomstolen hade genom utslag den 31 juli 1893 förklarat henne fri från ansvar, emedan nämnda försäljning icke kunde anses hänförlig till sådan handel, hvarom 9 § 1 mom. af kongl. förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 och 7 kap., 3 § i strafflagen handlade. Efter den frikännande domen hade klockan 1 på middagen en söndag en hel kö af personer stått utanför nämnda kafé för att der göra sina cigarruppköp för dagen och under tiden hade cigarrbutikerna i närheten vid laga påföljd varit stängda. Kunde man säga, att på detta sätt »land bygges genom lag»?

Äfven på rakstugor hade cigarrhandeln på söndagarna, sedan oftanämnda förordning utkommit, tilltagit. Så t. ex. hade en rakstuga, som före nämnda förordnings tillkomst hade direkt ingång från gatan till raksalongen, numera ändrat detta rum till en fullständig cigarraffär och flyttat raksalongen till ett rum innanför. Öfver dörren åt gatan fun-

nes en skylt med inskrift: cigarrer, och på hvar sin sida om dörren en skylt med inskrift: rakstuga. Här försålles under söndagar obehindradt tobaksvaror.

För öfrigt försålles, synnerligen i Stockholm, utan att ordningsmagten ansett sig kunna inskrida, under sabbatstid tobaksvaror i såväl mjölk- som brödmagasin, å tidningskontor, i vattenkiosker, i salustånd m. m. dylikt. Under den blidare årstiden utbures tobaksvaror af kringvandrande försäljare synnerligen under söndagarna. Enligt uppgift från Malmö utbjödes der af omkring 200 gossar under sådan tid cigarrer, cigaretter, snus och tobak.

På tvenne kaféer i Stockholm hade man börjat sälja till ock med snus på sön- och helgdagar.

Äfven cigarrhandlarne sjelfva sökte kringgå lagen. I Vaxholm förhörde en cigarrhandlare hvarje sön- och helgdag ett slagtarestånd samt serverade der läskedrycker, på samma gång han sålde cigarrer och tobaksvaror, utan att vederbörande ansåge sig kunna ingripa. Cigarrboden måste vara stängd under söndagen, men emedan »stånd» icke vore detsamma som bod, så finge cigarrhandel der opåtaladt ega rum. I Helsingborg hade cigarrhandlare under den blida årstiden utanför sina egna butiker under söndagarna anbragt försäljningsbord eller, der utrymmet sådant medgäfv, upprest tält, der cigarrhandeln obehindradt påginge till kl. 9 e. m., då förbudstiden slutade och då försäljningen åter förlades till butiken.

Häraf framginge, huru oeffterrättligt det tillstånd vore, hvori vi, beträffande tobakshandeln på sön- och helgdagar, befunne oss. Om man besinnade, att det vore ganska tvifvelaktigt, huruvida tobakshandel, hvartill särskild anmälan skulle ske, finge i strid mot 8 § mom. c) af förordningen angående utvidgad näringsfrihet af den 18 juni 1864 och 5 § mom. 1 af förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade drycker af den 31 december 1891 under någon tid af året försäljas å restauranter och schweizerier, så blefve det närvarande oeffterrättlighetstillståndet ännu mer i ögonen fallande. Ty då blefve förhållandet, att de, som *lagligen* innehade tobakshandel såsom sitt näringsfång, icke finge sälja på sön- och helgdagar, under det deremot intet hinder mötte för dem att idka en dylik handel i ganska stort omfång, som saknade rättighet att under någon tid af året bedriva denna näring; och att rättskänslan kände sig på det djupaste kränkt af ett sådant förhållande, vore helt naturligt.

Man finge ej heller förglömma, att förhållandena gestaltat sig helt annorlunda nu än förr. Förr tillhandahölles på restauranter och schwei-

zerier cigarrer åt gäster till ett pris, som var betydligt högre än priset i cigarrbutikerna. Respektive innehafvare af dylika utskänkingsställen hade då cigarrer mera för att tillmötesgå kunderna än såsom en egentlig affär. Nu deremot hade förhållandet blifvit helt annorlunda. Cigarrer och cigaretter såldes numera å restauranter och schweizerier icke blott styckevis utan partivis och till fabrikspris, hvadan cigarraffären på dylika ställen blifvit den mest lönande affär, som gjorde det svåraste afbräck i de egentliga tobakshandlarnes affär. Då härtill vidare komme, att de förra nästan fått ett monopol på handel med cigarrer under sön- och helgdagar, då största omsättningen voro strax före kl. 11 f. m. och strax efter kl. 1 på middagen, så syntes hög tid vara, att lagstiftarne egnade den största uppmärksamhet åt denna sak. Hellre än att det skulle vara olika lag för personer, som bedrefve samma näring, finge förbrukarne af tobak skaffa sig sitt erforderliga förråd på lördagarna; lagen skulle sålunda blifva lika för alla. För ett dylikt stadgande torde icke heller möta några oöfvervinneliga svårigheter vid lagtillämpningen.

I en adress, undertecknad af 230 cigarrhandlare, som innehafva 273 tobaksaffärer i 25 af Sveriges förnämsta städer, och stäld till motionären, hade dessa gifvit uttryck åt sina bekymmer och sin önskan, att en rättvis lagstiftning måtte komma till stånd.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer motionären, att Riksdagen för sin del måtte besluta ytterligare följande *förklaring* af 7 kap. 3 § strafflagen:

Hvad om bod, der tobak eller hvad deraf är förfärdigadt hålles till salu, stadgadt är, gäller om all försäljning af tobaksvaror äfven å andra ställen såväl inom som utom hus.

Då båda sist anförda motionerna åsyfta båda en inskränkning i rätten att å sabbatstid försälja varor. I den förra motionen hemställles om förbud mot all handel i bod under sabbatstid — med undantag för försäljningen af bröd, mjölk och grädde under viss kort tid af sabbaten — och i den senare föreslår herr Ekman Riksdagen att för sin del förklara att all försäljning af tobaksvaror under sabbatstid såväl inom som utom hus och således äfven å andra ställen än i bod skall såsom sabbatsbrott straffas.

Utskottet, som hvad särskildt beträffar herr Ekmans motion, vill

erinra derom, att det af honom föreslagna stadgandet ingalunda skulle kunna anses innebära en förklaring af utan måste betraktas såsom ett tillägg till lagens stadganden om religionsbrott, och redan af denna formella grund finner sig icke kunna tillstyrka samma motion, är i motsats till motionärerna af den åsigt, att nu gällande bestämmelser visat sig tillräckligt värna om sabbatsfriden och att stadganden härutinnan, åläggande ytterligare inskränkningar för den enskilda, icke äro af behofvet påkallade. Särskildt hvad handeln med tobaksvaror angår finner utskottet icke någon anledning förekomma att tillstyrka ytterligare begränsningar i detta afseende. Ett bifall till herr Eriksons motion skulle derjemte enligt utskottets uppfattning, verka alltför inskränkande, särskildt i afseende på handel med lifsförnödenheter.

På grund häraf hemställer utskottet

2:o) att herr Eriksons motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda; och

3:o) att jemväl herr Ekmans motion må af Riksdagen lemnas utan afseende.

Stockholm den 28 april 1894.

På lagutskottets vägnar:

L. ANNERSTEDT.

Reservation

af herrar *Annerstedt*, *Fröberg*, *Pehrsson*, *Ölander* och *Bruzeliuss*, hvilka ansett att utskottet bort afstyrka jemväl den af herr *Hedin* väckta motion.

Herr *Liss Olof Larsson* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.